

Antroposen Çağında Ekolojik Sanat: David Buckland, Terike Haapoja ve Mel Chin'in Ekolojik Sanat Projeleri

Elif ÇAKIROĞLU¹

Antroposen Çağında Ekolojik Sanat: David Buckland, Terike Haapoja ve Mel Chin'in Ekolojik Sanat Projeleri

Ecological Art in the Anthropocene: Ecological Art Projects by David Buckland, Terike Haapoja and Mel Chin

Öz

Abstract

İnsan etkinliklerinin ekosistemler üzerindeki etkisini ifade eden antroposen terimi, içinde yaşadığımız jeolojik çağı tanımlamaktadır. Endüstriyel üretimde fosil yakıt kullanımıyla başlayan antroposen çağında başta küresel ısınma ve iklim değişikliği olmak üzere birçok çevresel sorunlar görülmektedir. Ekolojik sanat ise insan unsurunun önemine dikkat çekerek çevre sorunlarını konu edinen bir çağdaş sanat anlayışıdır. Çalışmada David Buckland'ın kurucusu olduğu Cape Farewell oluşumu aracılığıyla gerçekleştirdiği Ice Text projesi, Terike Haapoja'nın Dialog ve Mel Chin'in Cli-mate projelerinin, sanatçıların açıklamaları doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle literatür taranarak ekolojik sanat; çağdaş sanat ve doğa ilişkisi bağlamında açıklanmıştır. Fotoğraf, enstalasyon gibi tekniklerle gerçekleştirilen ekolojik sanat projelerinin küresel ısınma ve iklim değişikliğinin nedenleri konusunda farkındalık sağladığı anlaşılmıştır. Ekolojik sanat projelerinin incelenmesinin bilim, sanat ve toplum etkileşimine ivme katacağı düşünülmektedir.

The term Anthropocene, which expresses the impact of human activities on ecosystems, defines the geological age we live in. In the Anthropocene era, many environmental problems, especially global warming and climate change, are seen. Ecological art is a contemporary art that focuses on environmental problems by drawing attention to the importance of the human element. In the study, It is aimed to examine the Ice Text Project carried out within the scope of the Cape Farewell, founded by David Buckland, Terike Haapoja's Dialog and Mel Chin's Cli-mate projects in line with the explanations of the artists. For this purpose, ecological art literature is explained in the context of the relationship between contemporary art and nature. It has been understood that ecological art projects provide awareness about the causes of global warming and climate change. It is thought that the examination of ecological art projects will accelerate the interaction of science, art and society.

Anahtar Kelimeler: Antroposen, Ekolojik sanat, David Buckland, Terike Haapoja, Mel Chin.

Keywords: Anthropocene, Ecological Art, David Buckland, Terike Haapoja, Mel Chin.

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

İnsan var olduğu günden itibaren doğa ile etkileşim halindedir. Yaşamsal kaynaklarımızı oluşturan doğa ve çevrenin insan hayatı üzerindeki etkisinin yanında, insan etkinlikleri de doğal süreçler üzerinde belirleyici olmuştur. Önceleri doğa, insan etkinliklerinin sonuçlarını tolere edebilirken zaman içerisinde ekolojik denge bozulmaya ve çevre sorunları görülmeye başlanmıştır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte 19. yüzyılın başından beri, insanoğlu kendi büyüyen faaliyetleriyle yeni bir jeolojik çağ açtı.

¹ Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, eliphcakiroglu@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1516-7527>

Yaklaşık son 100 yılda insanlığın çevre üzerindeki etkisi son derece büyüktür. Atmosferdeki sera gazlarının konsantrasyonu önemli ölçüde artmış ve bu da hızlı iklim değişikliklerine neden olmuştur (Crutzen ve Wacklawek, 2014: 25). Özellikle bilim insanlarının antroposen çağ olarak tanımladığı sanayi devriminden günümüze seri üretim ve tüketimin yaşamın bir parçası haline gelmesi, çevre sorunlarının büyümesine ve doğa üzerindeki tahribatın artarak devam etmesine yol açmıştır. Endüstriyel üretimi sağlayan yakıtların kullanılmasıyla salınan gazlar ve ortaya çıkan endüstriyel atıklar her geçen gün telafisi zorlaşan bozunma ve ekolojik sorunlara yol açmaktadır. Bunlara ek olarak kırsal alanlardan kentlere yapılan göç ve bunun sonucunda gerçekleşen hızlı ve plansız kentleşmenin neden olduğu çevresel sorunlar ortaya çıkmıştır. Su ve toprak gibi doğal kaynakların yanlış kullanımı, hava kirliliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve son olarak küresel ısınma ve iklim değişikliği başlıca çevresel sorunları oluşturmaktadır. Söz konusu çevre sorunlarının yoğun olarak gözlenmesiyle 2000 yılında, iki seçkin bilim adamı, Hollandalı kimyager Paul Crutzen ve Kuzey Amerikalı biyolog Eugene Stoermer, artık yaklaşık 117.000 yıl önce başlayan ve iyi huylu iklim koşullarının tüm gezegende insan türünün hızlı büyümesini mümkün kıldığı jeolojik çağ olan Holosende yaşamıyor olabileceğimizi öne sürdüler (Maldonado, 2015: 73). Bilimsel yayınlarında, insan faaliyetlerinin dünya ve atmosfer üzerindeki ve hatta küresel ölçekler de dahil olmak üzere, hala büyüyen birçok etkisini göz önünde bulundurarak, insanlığın jeoloji ve ekolojideki merkezi rolünü vurgulamak amacıyla mevcut jeolojik çağ için, Eski Yunanca'da insan anlamına gelen antropos ile yeni anlamına gelen kainos sözcüklerinin birleşiminden oluşan (Sümer, Alak ve Tekin, 2020: 7) antroposen terimini önerdiler (Crutzen ve Wacklawek, 2014: 18). Paul Crutzen ve Eugene F. Stoermer'in sonrasında birçok doğa bilimci tarafından kabul edilerek literatüre giren Antroposen çağının (insan çağı) ekosistemlerin insan eliyle değiştirilmeye başlandığı tarihin sanayi devrimiyle başladığı ifade edilmektedir (Mausser, 2006: 5).

Antroposenik fenomenlerin en önemlisi iklim değişikliğidir. Bu durumda atmosfere giren ve çıkan karbondioksitin doğal akışının, insanların her yıl fosil yakıtları yakarak ortaya koydukları miktardan on kat fazla olması Antroposen çağının yaşandığını desteklemektedir. Buradaki insan etkisi, hassas doğal döngülerin dengesini bozduğundan çok önemlidir. Sonuç olarak, iklim ısınır, Kuzey Kutbu erimeye başlar, deniz seviyeleri yükselir, okyanuslar yeni kimya geliştirir ve hidrolojik buharlaşma ve yağış döngüsü yoğunlaşır. Buna karşılık, bunun hem insanlar hem de gezegensel süreçler üzerinde etkileri vardır (Maldonado, 2015: 75). Buna ek olarak antroposen döneminde şu anda bir yavaşlama ya da tersine dönme gibi bir durum yoktur. Bu nedenle küresel değişimin sonuçlarıyla başa çıkmak insanlar için önceden bilinmeyen boyutta bir mücadele alanı haline gelmiştir. Söz konusu durum küresel iklim sistemindeki değişikliklerin analizinin çok ötesine geçer ve bir bütün olarak fiziksel, biyo-jeokimyasal ve toplumsal süreçleriyle Dünya sistemini içerir. İnsanlar değişime neden olurken aynı zamanda değişimden etkilenirler. Bu nedenle insanlar ve Dünya sisteminin diğer bileşenleri arasındaki etkileşimlerin nedenleri, mekanizmaları ve etkileri, küresel iklim değişimi araştırmalarının tam merkezinde yer almaktadır (Mausser, 2006: 3). Dünya sistemi üzerindeki insan etkisinin belirgin bir güç haline geldiğini vurgulayan Antroposen terimi, yalnızca doğa bilimleriyle sınırlı olmayan sosyal ve beşeri bilimleri de kapsayan dinamik bir etkileşim yaratmıştır (Maldonado, 2015: 74). Bu durumda insan davranışlarının ve sonuçlarının yönlendirilmesi gereği, antroposen çağında doğa bilimlerinin, sosyal ve beşeri bilimlerden ayrılamayacağını göstermektedir. Bununla birlikte bilim insanları ve uzmanlar tarafından küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle ilgili yapılan binlerce çalışma ve etkinlik bulunmasına rağmen insanların sosyo-ekolojik boyutlara ulaşan iklim değişikliğiyle ilgili farkındalıklarının yeterli seviyede olmadığı gözlenmektedir (Türe, 2014: 226). İnsan ve etkinliklerini incelemeyi amaçlayan sosyal bilimlerin yanı sıra insanları ve toplumları bilinçlendirerek yeni bir bakış açısı kazandırma konusunda sanat pratiklerinin yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Sanat pratiklerinin insanların ve toplumların dikkatini ekolojik sorunlara çekerek bilinç düzeyinin yükselmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öyle ki sanat konu edindiği unsurlara büyüteç tutarak etki alanının genişlemesine ve geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır. 1960'lardan başlayarak sanatçıların, ekolojik acil durumun

farkına vardığını ve insanlığın kendi varlığını sürdürmesi için oluşturduğu tehditlere karşı dünyayı uyarmak için özellikle çağdaş sanat pratikleri kapsamında yeni ifade biçimleri geliştirdiği görülmektedir. Çağdaş sanat yaklaşımları içinde değerlendirilen ekolojik sanat; ekoloji, çevre ve sürdürülebilir kalkınma düşüncesini destekleyen yaratıcı çabalar için kullanılan terimdir (Ardenne, 2019: 51). Ekolojik sanat, doğada ve ekolojik sistemlerde iyileştirme çabalarının yanı sıra doğa ile iletişimi geliştirme konularında sosyo-kültürel katkılar sunmaktadır. Çalışma kapsamında antroposen çağının sorunlarını sanat pratiklerine konu edinen ekolojik sanat açıklanarak küresel ısınma ve iklim değişimi bağlamında gerçekleştirilen ekolojik sanat projelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çağdaş sanatın doğayla ilişkisi ve ekolojik sanata ilişkin literatür taraması yapılarak konuyla ilgili örnekler açıklanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda David Buckland'ın kurucusu olduğu Cape Farewell oluşumu aracılığıyla gerçekleştirdiği Ice Text projesi, Terike Haapoja'nın Dialog ve Mel Chin'in Cli-mate adlı projeleri, sanatçıların açıklamaları ışığında incelenerek yorumlanmıştır.

2. Çağdaş Sanat ve Doğa İlişisine Bakış

1960'lar çağdaş sanatın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Genel kabul gören nesne temelli ve mecraya özgü neo-avangard pratiklerden kopularak performans, minimalizm ve kavramsal sanat olmak üzere bir dizi yeni eser türü ortaya çıkmıştır (Osborne, 2017). Amerika'da postmodern dönemde doğan çağdaş sanat, Amerikan sanatı içindeki kültürel uçlanmalardan kaynaklanmış ve Amerikan sanatının içeriğe verdiği önceliği benimseyerek 1940'lardan bu yana ABD'deki sanat serüveni eylemci bir tavır içermiştir. Happening (oluşumlar) ve yeryüzü sanatı hareketleri vurguyu biçim yerine içeriğe yüklemiş ve sanat sanat içindir idealizminin biçimci elitizmine karşı tavır yaratmıştır (Rona ve Beykan, 1997: 1507-1508). Aynı zamanda resim, heykel gibi geleneksel türlerin ötesine uzanan performans ya da happeningler; enstalasyonlarla iç içe olan çevre (environment) türünde düzenlemeler; galeri ve müzenin hem fiziksel ve ideolojik sınırlarını aşmak adına açık alanlarda ve doğada gerçekleştirilen arazi, toprak, yeryüzü sanatı çevre sanatı türünde projeler, estetikten önce düşüncenin ön plana çıktığı sanat pratikleri olarak endüstriyel gelişmelerin, teknolojik hızın olumsuz etkilerini ve tehlikeli boyutlarını düşünmeye çağırın; doğaya dair bilinç uyandırmayı amaçlayan ve teknoloji karşısında doğayı kutsayan bir yaklaşımın ürünüdür (Antmen, 2010: 193). Bu sanat pratikleri üzerine çalışan sanatçılar, yerkürenin tamamına gönderme yaparak acilen ona sahip çıkmayı ve saygı duymayı önermektedir (Yılmaz, 2006: 238). Arazi sanatı, toprak sanatı (land art), yeryüzü sanatı (earthworks), çevre sanatı (environmental art) gibi çeşitli terimlerle anılan bu yaklaşımın temelinde sanatçıların geleneksel sergi mekanlarına yönelik tepkisinin yanı sıra tam da bu dönemde gelişmeye başlayan çevreci hareket vardır. 1960'lardan 1980'lere uzanan süreçte etkin olan Arazi sanatı, o dönemde ABD'de yaşanan gelişmelerden ayrı tutulamaz (Antmen, 2010: 251). Toprak işleri ve arazi sanatı, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da yirminci yüzyılın ortalarında çevrecilikle aynı zamanda ve aynı kültürel ortamda gelişmiştir (Cheetham, 2018: 5). 1960'lar ve 70'lerin dönüştürücü zamanlarında Amerikalılar eşitlik ve özgürlük taleplerinin yanında çevreye dönük endişelerini de daha büyük ölçekte ortaya koydular. Bu dönem, tarihte çevrecilerin insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki yaygın kötü etkilerini geniş bir şekilde düşünmeye başladıkları ilk zamanlardır. Bunlar yaşanırken iklim değişikliğinin altında yatan nedenleri açıklayan bilimsel bilgi, bilim adamları ve insanlar tarafından fark edilmeye başlandı. Bu farkındalıkta 1962'de Rachel Carson tarafından yayınlanan Sessiz Bahar (Silent Spring) adlı kurgusal olmayan ve yaygın çevre sorunlarını ele alan türünün ilk örneğini temsil eden çevre bilimi kitabı, 1960'larda başlayan küresel çevre hareketini ateşlemiştir (Deck, 2019: 7). Bu dönüm noktası niteliğindeki kitap, insan faaliyetlerinin toprakların kısırlaşmasına, yağmurun asitleşmesine, suyun kirlenmesine ve türlerin neslinin tükenmesine neden olduğuna dair kanıtlar sunarak bütün bir neslin insanlarını kızdırarak harekete geçirmiştir. Söz konusu kitabın endişe verici mesajı, insanların aşırı hava kirliliğinden ölmesi, kimyasal maddelerle dolan bir nehrin alev alması ve büyük petrol sızıntıları, tehlike altındaki yaban hayatı gibi bir dizi olay tarafından pekiştirilmiştir. ABD'deki çevre hareketi, Kongre'nin ilk Dünya Günü'nü ilan etmesi ve Çevre Koruma Ajansı'nı kurduğu 1970'te resmen başlatılmıştır (Weintraub, 2012: 19-20). Böylelikle

çevrecilik hareketi ve arazi sanatı, yeryüzü sanatı, ekolojik sanat gibi çağdaş sanat pratikleri etkileşim içinde gelişerek Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayarak dünyaya yayılmıştır.

Çağdaş sanat içerisinde yer alan yeryüzü sanatı, arazi sanatı, ekolojik sanat gibi sanat pratikleri farklı adlandırılırsa da genel olarak çevrecilik hareketi ve doğaya ilişkin olgularla ilgilenmektedirler. Doğa ve doğayla ilgili sanatsal tanımlamalarda görülen süreklilik ve değişim, kavramın eklektik yapısından kaynaklanır. Sanatçıların doğa ile çalışmaları farklı şekillerde ortaya çıkmakta ve bu işler ayırt edici özellikleri belirlemede zorlanılan birçok kategoride ele alınmaktadır. Doğa ile ilk elden temas kuran oluşumlardan biri olan yeryüzü sanatı 1960'ların sonlarından bugüne değin doğal malzemelerle dış mekanlarda yapılan sanat işlerini kapsayan bir terimdir (Uysal, 2009: 18). Bir sanat tarihi kategorisi olan yeryüzü sanatı, Michael Heizer'in Double Negative (Çifte Negatif) (1969-70), Robert Smithson'un Spiral Jetty (Spiral Dalgakıran) (1970), Walter de Maria'nın Lightning Field (Yıldırım Tarlası) (1974-1977) adlı gibi eserleri tanımlamak için tasarlanmıştır. Toprak işleri bir nehir kenarındaki, bir tarlanın ortasındaki veya kentsel bir ortamdaki gibi belirli doğal çevrenin aksine, geniş açık alanlara yerleştirilmiş, esasen kalıcı, büyük ölçekli, doğal olmayan formlardır (Spaid, 2012: 10-11).

Fotoğraf 1. Spiral Jetty (Spiral Dalgakıran), Robert Smithson, 1970.



Kaynak: <https://holtsmithsonfoundation.org/news/visiting-earthworks-holt-and-smithson> (Erişim Tarihi: 27.12.2021).

Smithson 1970'in Nisan ayında Utah'taki Büyük Tuz Gölü'nün (Great Salt Lake) uzak bir köşesinde bulunan terk edilmiş bir sanayi sitesinde, en ünlü çalışması Spiral Jetty (Spiral Dalgakıran) adını verdiği projesini inşa etmeye başlamıştır (Fineberg, 2014: 315). 6,650 ton taş ve toprak taşınarak gerçekleştirilen iş, göle doğru uzanan bir burgaç şeklindeydi. Spiral Dalgakıran, Utah Gölü'nü okyanusa bağlayan efsanevi bir burgaca göndermeyi. Gölde kaybolmadan önce ancak birkaç kişi tarafından izlenebilmişti (Yılmaz, 2006: 242). Yapıtlarında doğal yaşam ve ölüm döngüsünün bir ifadesi olan entropi fikrini işleyen Smithson'ın bu yapıtı, doğal değişimlere bağlı olarak gerçekleştirildikten bir zaman sonra sular altında kalmış ancak 2000'li yılların başında yeniden su yüzünde görünmüştür. Spiral Dalgakıranı özellikle endüstriyel bir bölgede inşa eden Smithson, insanın doğayla ilişkisine dikkat çekmek istemiş, ayrıca binlerce yıl öncesinden günümüze ulaşan Stonehenge gibi insan yapısı anıtlara göndermede bulunmuştur (Antmen, 2010: 252).

Fotoğraf 2: The Lightning Field (Yıldırım Tarlası), Walter De Maria, 1977.



Kaynak: <https://gagosian.com/quarterly/2021/07/12/essay-light-lightning-wonder-reactions-walter-de-marias-lightning-field/> (Erişim Tarihi:27.12.2021).

Yeryüzü sanatının bir diğer örneği olan Walter De Maria'nın Lightning Field (Yıldırım Tarlası) New Mexico'nun güneyinde, uzak dağların huşu uyandıran manzarasına karşı düz, yarı kurak bir havzada kurulmuştur. Burada sanatçı, altmış yedi metrelik aralıklarla her birinde yirmi beş direk olan on altı sıra şeklinde düzenlenmiş dört yüz paslanmaz çelik direklerle bir mile bir kilometrelik bir sistem inşa etmiştir. Beş cm çapında direklerin ortalama yüksekliği altı metre ve arazideki değişimler ne olursa olsun hepsinin aynı yükseklik seviyesinde sona ereceği biçimde düzenlenmiştir (Fineberg, 2014: 312). Arazinin engebeli olmasına rağmen kazıkların uçları aynı düzlemedir. Sanatçı bu araziye çok yağmur aldığı için seçmiştir. Çelik kazıkları da o bölgeye yıldırım toplamak için dikmiştir. Gökte çakan şimşekler ve kazıklara düşen yıldırımlar, nükleer bir savaşın başımıza neler getirebileceğinin simgeleri olarak kullanılmıştır (Yılmaz, 2006: 244). Bir diğer akım olan Arazi sanatı ise daha çok 1970'lerin başlarında kullanılmaya başlanmış, yeryüzü sanatı ile hemen hemen aynı anlama gelen, ölçek olarak daha büyük ve çevresel etkileri konu almak zorunda olmayan sanat eserlerini ifade etmektedir (Uysal, 2009: 18). Amerikan arazi sanatının en eski ve en iyi bilinen eserlerinden biri Michael Heizer'in Double Negative (Çifte Negatif) (1969-70) eseridir. Nevada, Overton'un hemen kuzeybatısındaki Mormon Mesa'da Heizer, dört yüz yedi metre uzunluğunda, onbeş metre derinliğinde ve dokuz metreden fazla genişlikte birbirine bakan iki hendek kesmiştir. Bu hendekler için iki yüz kırk bin ton kaya yerinden çıkarılmıştır (Hinchcliffe, 2017: 10).

Fotoğraf 3-4: Michael Heizer, Double Negative (Çifte Negatif) 1969-70.



Kaynak: <http://doublenegative.tarasen.net/double-negative> (Erişim Tarihi: 27.12.2021).



Kaynak: <http://doublenegative.tarasen.net/double-negative> (Erişim Tarihi: 27.12.2021).

Çağdaş sanatın doğayla ilişkili bir diğer yaklaşımı olan çevresel sanat akımı ise 1960'larda çevresel hareketle birlikte ortaya çıkmıştır. Çevresel sanat, doğaya karşı bir saygı geliştiren toplumu çevresel sorunlar ve bunların çözümleri hakkında eğiten, zarar görmüş alanları sanat yoluyla tekrar kullanılabilir hale getiren projelerin yer aldığı bir sanatsal hareket olarak nitelendirilebilir (Uysal, 2009: 18). Çevre sanatı, Meg Webster'in çalışmaları veya Agnes Denes'in ritüel çabası Rice/Tree/Burial with Time Capsule (Pirinç/Ağaç/ Zaman Kapsülü Gömüsü) (1977-1979) (Denes'in 1968 performansının ikinci versiyonu) genellikle daha az anıtsaldır. İzleyicinin doğanın güçleri, süreçleri ve fenomenleri hakkındaki farkındalığını arttırmak veya yerli bir kültürün, doğadan uzaklaştığına dair farkındalığını göstermek için doğayı bir araç olarak kullanma eğilimindedir (Spaid, 2012: 11).

Fotoğraf 5: Rice/Tree/Burial with Time Capsule (Pirinç/Ağaç/Zaman Kapsülü Gömüsü), Agnes Denes 1982.



Kaynak: <http://www.agnesdenesstudio.com/works2.html> (Erişim Tarihi: 27.12.2021).

Denes, Rice/Tree/Burial with Time Capsule (Pirinç/Ağaç/Zaman Kapsülü Gömüsü) adlı projesini ilk olarak 1968'de New York, Sullivan County'de gerçekleştirmiştir. Sanatçı projesinin, çevreye ve ekolojik konularla ilgili kaygılarının ve felsefi kavramlara ilişkin düşüncelerinin bir manifestosu olduğunu

belirtmiştir. Denes; hayat, özgürlük ve entelektüel yaşama dair kavramlarını projesinde metaforlar aracılığıyla ifade etmiştir (Denes, 1993: 388-389). Yaşamı temsil etmesi için pirinç ekmiştir. Doğaya müdahaleyi ifade etmek için zincirli ağaçlar dikmiştir. Kavramlarını temsil etmek için ise Haiku şiirini toprağa gömmüştür. Böylece ekim işlemiyle yaşamın başlangıcını, zincirlenmiş ağaçlarla kısıtlamayı ve kısıtlamayla karşılaşan bir organizmanın yaşam gücüne dikkat çekmiştir. Haiku şiirinin gömülme eylemini ise yaşam ve ölümün ilişkisini vurgulamak için gerçekleştirmiştir. Her üç eylem de metafor olarak bir formdan diğerine geçişi ve döngüsel fenomenleri ifade etmektedir. Sanatçı projesini 1977'de New York Artpark'ta yeniden gerçekleştirmiştir. Geçmişin ve bugünün karşılaştırıldığı projenin devamında sanatçı Niagara yakınlarında bir tarlaya pirinç ekmiştir. Ancak Pirinç, Artpark'ın yakınlarında bir çöplük alanı olmasının beklenmedik bir sonucu olarak mutant büyümüştür (Denes, 1979). Sanatçının ektiği sıradan Loiana Beyaz pirinç tohumları, sonunda New York'ta teknik olarak yetiştirilmesi imkânsız olan Çin kırmızı pirincine benzeyen pirinç ürettiğinde, Artpark'ın toprağının toksitesinin uzun vadeli etkisi tespit edilmiştir (Spaid, 2012: 11-12). Daha sonra sanatçı Niagara Şelalerinin kenarından yedi gün boyunca film çekimi yapmıştır. Ayrıca mikrofilm içinde cevaplarıyla birlikte anket ve sanatçının Sevgili Homo Futurus adlı mektubu bulunmaktaydı. Mikrofilm suya düşmüş ancak kurutularak ve çelik bir kapsüle yerleştirilmiştir. Son olarak sanatçı kapsülün bin yıl sonra 30. Yüzyılda 2979'da açılacağını belirtmiştir (Denes, 1979). Sanatçı Yine bu proje çerçevesinde, gelecekte çeşitli zaman dilimlerine yönelik olarak Dünya'da ve uzayda gömülmek için çeşitli zaman kapsülleri planlanmaktadır (Denes, 1993: 388-389).

Denes, projesinde metaforlar aracılığıyla yaşam, ölüm ve zaman kavramlarına dikkat çekmiştir. Proje etkinliklerini farklı zamanlarda gerçekleştirerek insanların doğada yarattığı değişimleri ortaya koymuştur. Sanatçının projeyi gelecekte farklı zamanlarda Dünya'da ve uzayda tekrarlamak istemesinde yaşamın devamlılığını vurgulamaktadır. Ayrıca antroposen çağıyla kaynakların tükenmesinin bir sonucu olarak insanların Dünya dışında yaşam arayışını anımsatmaktadır.

1960'lardan bu yana uygulanan çağdaş sanat yaklaşımları olan yeryüzü sanatı, arazi sanatı ve çevresel sanat, doğayı ve çevre konularını ele almaktadır. İnsan ve çevre ilişkisine ışık tutarak insan aktivitelerinin doğa üzerindeki etkileri üzerine farkındalık ve bilinç geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen ekolojik sanat da söz konusu çağdaş sanat yaklaşımlarının bir parçası ve devamı niteliğindedir. İnsan etkinliklerinin yol açtığı antroposen çağının temalarını konu edinmektedir. Doğa, insan çevre ilişkisi, yaşam düzeninin sonuçlarını sanatsal bakış açısını fotoğraf, video, enstalasyon ve benzeri gibi ifade biçimleriyle ortaya koymaktadır.

3. Ekolojik Sanat

Ekolojik sanat, ekosistemlerin fiziksel, biyolojik, kültürel, politik ve tarihsel yönleri arasındaki karşılıklı ilişkiler ağını ele alan bir ekolojik ve sistem teorisine dayanmaktadır. Ekolojik sanatçılar, ekolojik değerlerini modellerken ekolojik ilişkileri ortaya çıkararak veya geliştirerek, yenilikçi bir şekilde yenilenebilir malzemeler ve yeniden tasavvur eden sistemleri kullanarak araştırma soruları sorar, güçlü metaforlar oluşturur, kalıpları belirler, hikayeleri örer, restorasyon ve iyileştirme sunabilir, ilham verir, savunur ve yenilikler yapar (Wallen, 2012: 235). Ekolojik sanatta sanatçı; sürdürülebilirlik, uyarlanabilirlik, karşılıklı bağımlılık, yenilenebilir kaynaklar ve biyolojik çeşitlilik konularını dikkate alır, ancak bunlar ille de yerel ekolojiye dönüşme girişiminde bulunmaz (Spaid, 2012: 12). Ekolojik sanat, içinde yaşadığımız dünyayı önemsemeye ve saygı duymaya ilham verir, diyalogu teşvik eder, hayal gücünü harekete geçirir ve yeryüzünde bulunan yaşam formlarının çeşitliliğinin gelişebileceği sosyo-kültürel dönüşümlere katkıda bulunur (Wallen, 2012: 235).

Özetle, ekolojik sanatın tanımlayıcı özellikleri şu dört özellikten inşa edilebilir:

- Konu, öne çıkan fikri tanımlar ve çalışmanın materyal ve ifade bileşenlerini belirler.

- Ara bağlantılar, bir sanat eserinin fiziksel yapıları arasındaki ve sanat eseriyle içinde bulunduğu bağlam arasındaki ilişkiler için geçerlidir.
- Dinamizm, eylemlerin nesnelere üzerindeki ve bileşenler üzerindeki değişikliklerini vurgular.
- Eko-merkezcilik, sanat sürecinin her bir noktasında tüketilen kaynaklar ve üretilen atıklarla ilgili kararların yanı sıra tematik yorumlara da rehberlik eder (Weintraub, 2012:7).

Ekolojik sanatın sözü edilen genel özellikleri görülmektedir. Dolayısıyla ekolojik sanat çeşitli biçimler altında ifade edilen çok sayıda farklı öneriyi kapsamaktadır: mesela insanın doğayla arasındaki hassas ilişkiyi aşan son derece güzel ve yalın biçimler söz konusu olabilir, bu da çevreyi sevmeyi yeniden öğrenmeye kapı aralayabilir. Ya da yelpazenin diğer ucunda, izlemeye ama aynı zamanda harekete geçmeye, gösteriyi aşarak bir eylemci-izleyici olmaya çağırarak açıktan politik eserler olabilir (Diep, 2019). Bazı ekosanat çalışmaları fiziksel yenilik, dönüşüm ve restorasyonu vurgularken, diğerleri sosyopolitik aktivizme ilham verir ve diğerleri kavramsal olarak işlev görerek ekolojik değerleri ve algıları teşvik eder (Wallen, 2012: 237). Ekolojik sanat tema olarak politikalar, üretim protokolleri, yaşam tarzı modelleri, etik ikilemler ve kültürel ifadeleri benimsemektedir. Ayrıca karbondioksit emisyonları, alternatif enerji, radyoaktif atık, ozon tabakasının incelmeye, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin yanında iyileştirme, sürdürülebilirlik, mahsul verimliliğini artıran ancak toprağa ve suya zarar veren tarımsal yöntemler; konfor ve zevki artıran ancak toksik emisyonlar açığa çıkaran teknolojiler; lüks sağlayan ancak çöpü artıran malzemeler de ekolojik sanatın konularındandır (Weintraub, 2012: 21). Ekolojik sanatta amaç, her zaman, antroposen çağına girişimizin belirtileri olan iklim değişikliği ve küresel ısınma ile ilgili konularda halkın farkındalığını artırmaktır (Ardenne, 2019: 51). Ekolojik sanatın gezegensel krizlere tepkileri, iklim değişikliğiyle ilgili huzursuzluklar kadar çoktur. Küresel oldukları kadar bireyseldirler ve çoğu zaman hem kültürel hem de bilimsel fikirlere karıştıkları için materyaldirler.

Ekolojik sanatın güncelliği ve karmaşıklığı, birçoğu sanat dünyasında olan bu fenomenin çeşitliliği ve öncelikleriyle hesaplaşmak amacıyla değerlendirme listeleri içeren çok çeşitli sergilere ve yayınlara yol açmıştır. Ekolojik sanat geleneksel sorgulama sınırlarını, çağdaş sanat uygulamalarının çoğundan daha fazla aşmaktadır (Cheetham, 2018: 3). Ekolojik sanat pratikleri, ekolojik sorunları anlamının ya da anlatmanın aracı olarak disiplinler arası iletişim gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Sanatçıların yenilikçi ifadeleri bu sorunlara kesin yanıtlar aramak değildir. Konuyla alakalı bir soru sormaları yeterlidir. Pozitif bilimlerin düzeniyle ilerlemek zorunda olan bilim insanları gibi hareket etmekten farklı olarak sanatçılar her düzlemde sorgulamakta yeniden tanımlar yapmakta ve tüm olasılıklara açık olmakta özgürdür (Weintraub, 2012). Ekolojik sanat projeleri, doğaya ilişkin bilimsel olguları insanların dikkatine sunmakta ve farkındalık yaratmaktadır.

3.1. Ekolojik Sanat Projeleri Üzerine İncelemeler

Çalışma kapsamında ilk olarak kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan Cape Farewell'in kurucusu olan David Buckland'ın Ice Text (Buz Metni) projesi incelenmiştir. David Buckland, eserleri dünya çapında çok sayıda galeride sergilenmiş bir tasarımcı, sanatçı ve film yapımcısıdır (Capefarewell, t.y.). Buckland 2001'de toplumun iklim değişikliğini algılama ve tepki verme biçiminde bir paradigma değişimi yaratmaya katkı sağlamak için sanatçıları, bilim adamlarını ve eğitimcileri bir araya getirerek kar amacı gütmeyen bir oluşum olan Cape Farewell'i kurmuştur (Buckland ve Wainwright, 2010: 8). Cape Farewell Projesi insanlığın karşılaştığı en büyük zorluk olarak tanımlanan antropojenik iklim değişikliğini ele almak için iklim bilimcilerini; sanatçılar, yazarlar ve film yapımcıları ile birleştirmiştir (Buckland, 2012: 2). Uluslararası alanda çalışan Cape Farewell'in bir araya getirdiği bilim insanı, sanatçı ve iletişimciler; sanat eserleri, yazılar ve şiirler yaratmak için birbirlerini besleyerek teşvik etmektedir. Böylece sanatçılar ve bilim insanları, yenilik yapmak ve bir araştırma aracı olarak yaratıcılığı kullanmakta, küresel iklim sorununun aciliyetini insan ölçeğinde iletme için yaratıcı dillerini geliştirmektedirler. Bu

bilim insanını da değiştiren iki yönlü bir diyalogdur. İklim değişikliği, bilim insanlarını ve sanatçıları aynı sorgulamalarda bir araya getirmiştir (Buckland ve Wainwright, 2010: 8). Bunun yanı sıra Cape Farewell ekibi dünyanın pek çok yerinde birçok sergi ve eğitim projeleri düzenledi ve gençlerin gezegendeki en kırılgan ekosistemlerden bazılarını ziyaret etmesini sağladı. Böylelikle, Cape Farewell iklim değişikliğine yanıt veren dünya üzerindeki en önemli kalıcı sanatsal tepki olarak kabul edilmektedir (Brown, 2014: 73).

Cape Farewell, didaktik bir yaklaşım yerine duygu yüklü tepkiler üreten sanatçıları teşvik etmektedir. Bu sanatçılar izleyicilere hayranlık, merak, empati, entelektüel teşvik ve davranış değişikliğini tavsiye ederek iklim değişikliğiyle kendi ilişkileri üzerine düşünmeye davet etmektedir (Buckland ve Wainwright, 2010: 8). Kültürel yaklaşımlar, bilimin katı gerçeklerinin başarısız olduğu yerlerde başarılı olabilir. Cape Farewell Projesi kapsamında 100 yaşındaki Norveçli yelkenli Noorderlicht (Northern Lights) ile Kuzey Kutbu'na seferler yapılmıştır. Bu seferler; Antartika ve Grönland başta olmak üzere İskoçya Batı Adaları, Marshall Adaları'na ve Peru'daki yağmur ormanlarına düzenlenmiştir. Bu yolculukların her biri, bilim insanları, sanatçılar ve düşünürlerden oluşan keşif ekiplerinin antropojenik aktivitenin yaşam alanlarımızı nasıl etkilediğinin incelenmesine imkân tanımaktadır (Buckland, 2012: 3; Capefarewell, t.y.). Böylelikle Cape Farewell ekibi, bu bilgileri kamuya paylaşarak insanların bilinçlenmesini sağlamaktadır (Capefarewell, t.y.). Buckland Cape Farewell Projesine katkı sağlarken kendi sanat eserlerini de üretmektedir. Sanatçı, 2005 yılının Mart ayında Norveç'in Kuzeyindeki Tempelfjorden'e yapılan deniz seferinde, yüz yaşındaki Norveç uskunası Noorderlicht'in güvertesine çıkarak geminin yirmi kişilik mürettebatı ile -30 C'ye varan aşırı soğuklarda altı gün geçirmiştir. Buckland bu seferde Ice text (Buz metni) adını verdiği sanat projesini gerçekleştirmiştir. Ice text (Buz Metni) projesi kapsamında yaklaşık kırk beş metre yüksekliğinde, çökmekte olan bir buzulun suya yakın kısmına gemiden bir dizi metin yansıtılmıştır. Tüm proje, az bir ışıkla yansıtılarak ve fotoğraflanmıştır. Sanatçının sloganları, bu ışıkla birleştiklerinde akıldan çıkmayan bir etkiye sahip olurlar ve bizleri iklimle duygusal olarak ilişkilenebilecekleri teşvik ederler (Brown, 2014: 73).

Fotoğraf 6: David Buckland, Discounting Future, Ice Text Serisi (Buz Metni Serisi), 2005-2008.

Fotoğraf 7: David Buckland, Didnt Know, Ice Text Serisi (Buz Metni Serisi), 2005-2007.



Kaynak: <https://www.bucklandart.com/art/ice-texts/> (Erişim Tarihi:27.12.2021).

Buckland'ın Ice Text (Buz Metni) projesine ilişkin açıklamaları şöyledir;

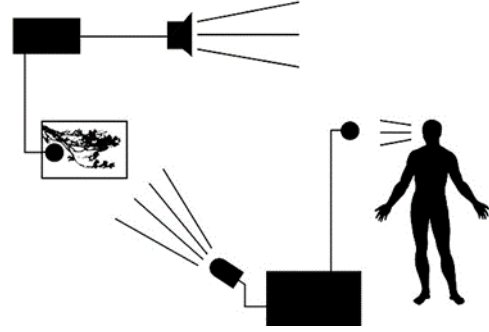
Projeksiyonlar, video projektörünün gücünün şafak ışığıyla eşleştiği ve ışığın gecedeki gündüze doğru geçişinde kısa bir anda gerçekleşmiştir. Mesaj, buzun üzerinden geçerken birden fazla buz türü olduğunu kısa sürede fark ettim. Bazen mesaj yutulur, kaybolur ve ardından buzdan tekrar yansıtılarak görünür hale gelir. Grönland'ın Doğu Kıyı'sındaki buz dağları son buzul çağından önce oluşmuş on binlerce yaşında olabilir ve şimdi Grönland

buz kütesinden endişe verici bir hızla kırılarak ayrılıyor. Projeksiyonlar, tüketim odaklı yaşam tarzımız üzerine düşünmemizi sağlayan sloganlardan oluşmaktadır. Karanlığın, aşırı tüketimin, risk, aç gözlülük ve kayıptan doğan bankacılık modellerinin sonuçlarını düşünmek için bizi yavaşlatmayı amaçlamaktadır. Böyle olmak zorunda mı? Daha fazlasını kaybetmek için daha fazlasına mı ihtiyacımız var? Doğanın gücünü baştan çıkarmaya gerçekten istekli miyiz? Bu görüntüleri yapmak riskli bir iştir ve kısa süren fırsat anı hızla kaybedilir. Çocuklarımızın çocuklarının bu güzel buzulları sadece fotoğraflardan bilecekleri düşünülemez. Bazı çalışmalar bunlar gibi dikkate alınmayan mesajlar taşıyor (Buckland, 2012: 36).

Kuzey Kutbu çoğunlukla eriyen buz ve nesli tükenmekte olan kutup ayılarının görüntüleriyle tasvir edilmektedir. Bu tür görüntüler, bölgenin ilgi odağı gelen bölümlerinde iklim değişikliğinin amblemi haline gelmiştir (Hedin ve Gremaud, 2018: 3). Buckland da projesinde iklim değişikliğinin amblemi haline gelen eriyen buz kütlelerini kullanmıştır. Sanatçı vermek istediği mesajları buz kütlelerinin üzerine projeksiyonla yansıtarak fotoğraflarını çekmiştir. Proje kapsamında buzullara yansıtılan ifadelerden ve sanatçının açıklamalarından gelecek vurgusu yapıldığı görülmektedir. Sanatçı, son buzul çağından önce oluşan ve binlerce yıldır orada duran buzulların eriyerek yok olma tehlikesine dikkat çekmek ve gelecek nesillere yaşamının mümkün olmadığı bir dünya bırakacağımız gerçeğiyle izleyicileri yüzleştirmek istemektedir. Dünyanın karşı karşıya olduğu küresel ısınma ve iklim değişikliği sorununu buzulların fotoğraflarını kullanarak tüm gerçekliğiyle izleyicilere sunulmaktadır. Buzulların görüntüsünün projeye verilmek istenen mesajların etkisini artırdığı söylenebilir.

Çalışma kapsamında incelenen bir diğer proje Terike Haapoja'nın Dialog (Diyalog) adlı enstalasyonudur. Haapoja, New York'ta yaşayan bir görsel sanatçıdır. Doğa, ölüm ve diğer türlerle karşılaşmalara odaklanan Haapoja'nın çalışmaları, dünyamızın varoluşsal ve politik sınırlarını araştırmaktadır (Haapoja, t.y.a). Sanatçı kişisel web sitesinde, iklim krizi ve derinleşen ekonomik eşitsizliğin olduğu zaman ve ortamda, bilgi ve yönetim sistemlerinde olan dışlama ve istismar yapılarını araştırmayı önemli bulduğunu belirtmektedir. Toplumdaki hayvan sorunu ve genel olarak insan olmayan dünyayla olan ilişkimiz, ötekileştirme mekanizmaları ve daha yakın zamanda, derin narsist bir toplumda insan ve özne olarak ne hale geldiğimiz sorularını sorduğunu ekleyerek çalışmalarının çoğunun çıkış noktasının bu etik talep olduğunu ifade etmektedir (Haapoja, t.y.b). Haapoja, bahsedilen temalara genellikle enstalasyonlar, ilgili yayınlar ve katılımcı eylemler şeklinde gerçekleştirilen büyük projeler inşa ederek yaklaşmaktadır (Haapoja, t. y. a). Sanatçının 2008 yılında hayata geçirdiği Dialog (Diyalog) adlı interaktif enstalasyon, izleyicilere insan ve doğa arasındaki zorunlu ilişkiyi anımsatmayı amaçlamaktadır. Yaşamsal döngüler arasında yer alan oksijen ve karbondioksit döngülerini insan ve doğa etkileşimi perspektifinden ele almıştır.

Fotoğraf 8: Terike Haapoja, Dialog (Diyalog), Interactive Installation, 2008.



Kaynak: <http://www.terikehaapoja.net/dialogue/> (Erişim Tarihi: 27.12.2021).

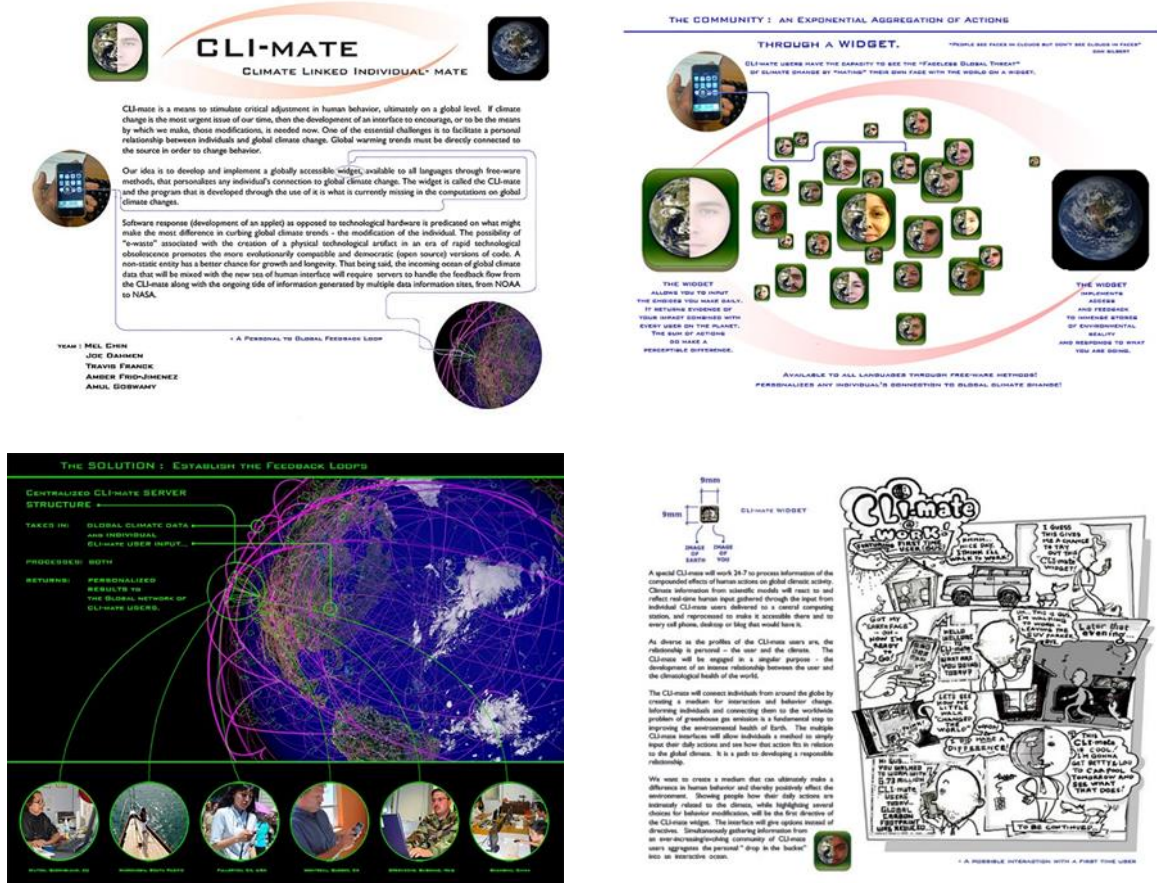
Diyalog, müze ziyaretçilerine enstalasyondaki bir platform aracılığıyla ağaçların canlılığını sürdürmesine ve büyümesine yardımcı olma fırsatı sunmaktadır. Ziyaretçilerin oturup ağaçlara sadece ısıklık olarak hediye verme sürecini başlatmaları için bir davet olarak yakınlarda bir bank kurulur. Bunu yaptıklarında, bankın önüne yerleştirilen bir karbondioksit sensörü etkinleşerek ağaçların dallarına odaklanan üç spot ışığını yakar. Bu ışıklar, yapraklardaki fotosentez sürecini başladığını ve müze ziyaretçilerine, ağaçlara ihtiyaç duydukları karbondioksiti sadece nefes vererek beslediklerini gösterir (Weintraub, 2012: 202). Fotosentez sürecinde karbondioksit şekerlere ve diğer organik bileşiklere dönüştürülür. Neredeyse tüm yaşam, doğrudan veya dolaylı olarak gıdalardaki nihai enerji kaynağı olarak fotosenteze bağlıdır. Ancak fotosentez, atmosferdeki normal oksijen seviyesini korumak için de gereklidir. Atmosfere karbondioksiti soluduğumuzda veya saldıığımızda, fotosentetik organizmalar onu düzeltebilir ve yan ürün olarak oksijeni serbest bırakabilir. Neredeyse aynı metabolizmanın parçaları olduğumuz için türler arasındaki bu etkileşim fizikseldir. Diyalog enstalasyonu, nefes alma ve bitkilerin fotosentez süreci arasında sesli bir diyalog sağlar. Ziyaretçi ağaçlara ısıklık çaldığında ağaçlar da ısıklık çalarak karşılık verir (Haapoja, t.y.c). Fotosentez sürecinde karbondioksit değişimi görünmez olduğundan Haapoja'nın enstalasyonundaki düzenek, izleyicilerin katkılarının sesli bir şekilde doğrulanmasını sağlamaktadır (Weintraub, 2012: 202). Fotosentezin ölçümü orman ekolojisinden uyarlanmış ses üreten cihazlarla gerçekleştirilir. Ağaçların dallarına asılırlar. Sonuç olarak ağaçlar, insanların ısıklarına ısıklık çalarak cevap veriyor gibi görünmektedir (Weintraub, 2012: 202). Işıklar, ses, CO₂, dijital ve analog teknoloji, izleyicinin insan olmayan çevre ile etkileşimi yalnızca fiziksel bir süreç olarak değil, aynı zamanda bilgi akışı olarak algılamasını sağlayan bir bilgi devresi oluşturmaktadır (Haapoja, t.y.c). İnsanlarla ağaçlar arasında bu ısıklı çağrı ve cevap ortaya çıktıkça doğaya yönelik ötekileştirme, benimsenmiş birliğe ve uyuma dönüşmektedir (Weintraub, 2012: 202).

Haapoja'nın projesinde müze ziyaretçilerinin, ses ve ışıkla somutlaşan interaktif enstalasyon deneyimine katılarak insan ve doğa ilişkisine yönelik farkındalık geliştirdiği söylenebilir. Sanatçı, canlıların yaşamını devam ettirmek için gerçekleştirdiği solunum ve fotosentez gibi biyolojik süreçleri insan ve bitki gibi farklı canlıların açısından görülmesini sağlamaktadır. İnsanların solunum sırasında nefes alıp vermeleri ve bitkilerin fotosentez yoluyla besinlerini üretirken canlılıklarını devam ettirmeleri gibi doğal sürecin arasındaki mutualist ilişkiyi ele alarak doğada canlıların bir bütün olduğuna dikkat çektiği söylenebilir.

Çalışmada son olarak ekolojik sanat projeleriyle, doğaya karşı ilgi ve hassasiyetiyle tanınan Mel Chin'in Cli-mate adlı projesi incelenmiştir. Sanatçı Mel Chin, Tennessee Nashville'deki Peabody Koleji'nden mezun olduktan sonra, çizimler, resimler, heykeller, enstalasyonlar, videolar, kamu sanatı ve mimariyi kapsayan geniş bir çalışma yelpazesıyla uluslararası alanda tanınmıştır. Projeleri sosyal ve

politik değişim, çevre ve hatta televizyon konularına odaklanmaktadır. Chin, çalışmalarını daha fazla sosyal farkındalık ve sorumluluk yaratma çabasıyla diyalogu teşvik etmek için bir katalizör olarak görmektedir (Ryan ve Chin, 2006: 59). Mel Chin 2008 yılında Cli-mate projesi kapsamında bir araç tasarımı yapmıştır.

Fotoğraf 9-10-11-12: Mel Chin, Cli-mate, 2008.



Kaynak: <https://melchin.org/oeuvre/cli-mate/> (Erişim Tarihi:27.12.2021).

Cli-mate projesinde herhangi bir bireyin küresel iklim değişikliğiyle bağlantısını kişiselleştiren, ücretsiz yazılım yöntemleriyle tüm dillerde kullanılabilen, küresel olarak erişilebilir bir uygulama geliştirilmesi ve kullanılması hedeflenmiştir. Cli-mate, insan eylemlerinin küresel iklim aktivitesi üzerindeki bileşik etkilerine ilişkin bilgileri işlemek amacıyla 7/24 çalışması için planlanmıştır. Bilimsel modellerden alınan iklim bilgileri, merkezi bir bilgi işlem istasyonuna teslim edilen bireysel Cli-mate kullanıcılarından gelen girdiler yoluyla toplanan gerçek zamanlı insan girdisine tepki verecek ve bunları yansıtacak ve bunu yapabilecek her cep telefonu, masaüstü veya blog için yeniden işlenecektir (Chin, t.y.)

Chin'in tasarım boyutunda geliştirdiği projesi Cli-mate, insanların doğayla ilişkisinin teknoloji aracılığıyla sayısal değerlere dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Böylece elde edilen verilerin çözüm için kullanılarak küresel ısınma ve iklim değişiminde somut adımlar atılmasında katkı sağlaması hedeflenmektedir. Fütüristik bir bakış açısı içeren projede her birey günlük yaşamlarındaki aktivitelerini cihaza girerek iklim ve çevrede yaratacağı sonuçla ilgili bilgi edinerek doğayla ilişkisinin gelişeceği düşünülmektedir. Sanatçı, projesi aracılığıyla insanların günlük yaşamlarındaki tercihlerin küresel

ısınama ve iklim değişikliğine etkisine yönelik farkındalık sağlamak istemektedir. Chin; insan, doğa ve teknoloji etkileşiminden doğan projesi üzerine şu açıklamaları yapmıştır;

Şunu düşünün: bir saat yerine bir araç

Proje, iklim geri sayımı için bir seçenek sunuyor ve insanlara doğrudan iklimle etkileşim kurma seçeneği sunuyor. Topluluk: Cli-mate kullanıcılarının üssel bir toplamı. Bireyleri kişisel olarak küresel iklim değişikliğiyle ilişkilendirmek için kolay bir arayüzün geliştirilmesi, Cli-mate ücretsiz yazılım aracının yönergesi olacaktır. Çözüm: Geri bildirim döngülerini oluşturun. İklim saati prospektüsünün belirttiği gibi, bir geri bildirim döngüsü gereklidir. Kişiselleştirilmiş etkileşim yoluyla geribildirim fırsatı yaratmak, davranış değişikliği için motivasyon sağlar. Cli-mate, nihayetinde küresel düzeyde insan davranışında kritik uyumu teşvik etmenin bir yoludur. İklim değişikliği çağımızın en acil meselesiye, o zaman bu değişiklikleri cesaretlendirmek veya bu değişiklikleri yapmak ve bir araç olmak için bir ara yüzün geliştirilmesine şimdi ihtiyaç var. Temel zorluklardan biri, bireyler ve küresel iklim değişikliği arasındaki kişisel ilişkiyi kolaylaştırmaktır. Davranış değiştirmek için küresel ısınma eğilimleri doğrudan kaynağa bağlanmalıdır. (Chin, t.y.).

Sanatçının açıklamalarında görüldüğü üzere Cli-mate Projesi, geliştirilen cihazın yaşama entegre edilerek insanların doğayla ilişkisinde somut ve gerçekçi adımlar atılmasını hedeflemektedir. Projenin gerçekleştirildiği zaman dilimi düşünöldüğünde ilerici ve yenilikçi bakış açısı taşıdığı söylenilebilir. Günümüz teknolojisinde akıllı telefonlar, akıllı saatler ve benzeri cihazlar için uygun görölmektedir. Chin'in projesi distopik bir geleceği çağrıştıran bir proje olarak anlaşılabilir. Ancak içinde bulunduğumuz antroposen çağının koşulları göz önünde bulundurulduğunda yakın gelecekte bu yaklaşımlar ya da deneyimlerin yaygınlaşması şaşırtıcı bulunmamaktadır. Aynı zamanda insan eylemlerinin küresel iklim üzerindeki etkilerine ilişkin verileri, eşzamanlı olarak bir yerde toplanması ve depolanması olanağı sunması; insanların çevresel değişimlerdeki neden-sonuç ilişkisinin algılamasını kolaylaştırması projenin etkin kazanımları arasında sayılabilir. Projenin insan etkinliklerinin söz gelimi toplu taşıma ya da bireysel araç kullanım tercihleri gibi basit görünen ancak küresel olarak düşünöldüğünde büyük bir fark yaratan tercihleri konusunda farkındalık geliştireceği düşünölmektedir. Bunun yanında yaşamımızın büyük bir parçası haline gelen akıllı telefonlar için geliştirilmiş söz konusu kazanımları hedefleyen uygulamalar bulunmaktadır ancak teknik anlamda beklenen düzeyde değildir ve yaygın bir şekilde kullanılmamaktadır. Sanatçının projesiyle küresel ısınma ve iklim değişikliğine yönelik önlemleri içeren uygulamaların geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılmasına katkı sağladığı söylenebilir.

4. Sonuç

Ekolojik sanatın kökleri 1960'larda ortaya çıkan yeryüzü sanatı, arazi sanatı, çevresel sanat gibi çağdaş sanatın doğa ve çevrecilikle ilişkisinden doğan yaklaşımlarına dayanmaktadır. Doğa ve ekosistemlerin insan etkisiyle değişim geçirmeye başladığı antroposen çağının neden olduğu küresel ısınma ve iklim değişikliği başta olmak üzere birçok çevre krizine dikkat çekerek insanların farkındalığını geliştirmeyi hedeflemektedir. Böylelikle insanların önlemler olarak Dünyayı ve gelecek nesilleri bekleyen doğa ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Çalışma kapsamında öncelikle ekolojik sanat açıklanarak David Buckland'ın kurucusu olduğu Cape Farewell oluşumuyla gerçekleştirdiği Ice Text adını verdiği projesi, Terike Haapoja'nın Diaolog adlı interaktif enstalasyonu ve Mel Chin'in projesi Cli-mate, sanatçıların açıklamaları doğrultusunda incelenerek yorumlanmıştır. Fotoğraf, enstalasyon gibi farklı tekniklerle gerçekleştirilen söz konusu ekolojik sanat projelerinin ortak yönü, insanların doğayla ilişkisine odaklanarak farkındalık sağlamalarıdır. David Buckland Cape Farewell oluşumuyla Grönland'ın Doğu Kıyısına gerçekleştirdiği seferde mesajlarını eriyen buzullara yansıtarak insanların küresel ısınma üzerine düşünmelerini ve

harekete geçirmeyi istemektedir. Terike Haapoja ise Dialog adını verdiği interaktif enstalasyonunda izleyicilere solunum ve fotosentez gibi biyolojik süreçler üzerinden insan ve doğa ilişkisine yönelik algı ve farkındalıklarını geliştirme olanağı sunmaktadır. Son olarak Mel Chin'in projesi Cli-mate incelenmiştir. Mel Chin projesinde insan etkinliklerinin doğanın üzerindeki etkilerinin anlaşılması için tasarım boyutunda bir araç geliştirmiştir. Böylelikle insanların araçla, günlük aktivitelerinin sayısal verilere dönüşen sonuçlarını görmeleri planlanmıştır. Çalışma kapsamında incelenen ekolojik sanat projeleri, insanları farklı sanatsal biçimler ve deneyimler aracılığıyla içinde bulunduğumuz antroposen çağının en önemli sonuçlarından biri olan küresel ısınma ve iklim değişikliğine karşı uyarmaktadır. Doğanın tahribatı ve iklim değişikliğiyle ilgili sorgulamaların, bireysel ve toplumsal olarak ekolojik farkındalığın artmasına katkı sağladığı söylenebilir. Antroposen teriminin bir parçasını oluşturan insan unsuru düşünüldüğünde gerek bilimsel araştırmalardan elde edilen sonuçların paylaşılmasında ve insanlar üzerindeki etkisinin artırılmasında gerek insanların doğa ve çevre sorunlarına yönelik bilinçlendirilmesinde ekolojik sanatın toplumsal sorumluluk üstlendiği söylenebilir. Henüz çok geç olmadan önlemlerin alınması ve çözüm önerilerinin sunulmasında ekolojik sanat projelerinin bilim-sanat ve toplum arasındaki etkileşimi hızlandırarak küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle etkin mücadeleye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekli değildir.

Destek Beyanı

Bu çalışmanın finansmanı yoktur.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Çalışmanın tamamı tek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Antmen, A. (2010). *20. yüzyıl batı sanatında akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ardenne, P. (2019). Ecological art-ongoing, reality, becoming. Reiss J. (Ed.). *Theory and practice in the anthropocene* (s. 51-64) içinde . United States: Vernon Press.
- Buckland, D. ve Wainwright, C. (2010). *Unfold a cultural response to climate change*. New York: Springer.
- Brown, A. (2014). *Güncel sanat ve ekoloji*. (Emre Gözgülü Yiğit, Çev.). İstanbul: Lal Yayınları.
- Capefarewell, (t.y.). Who we are. Erişim adresi <https://capefarewell.com/who-we-are/team/profiles/44-david-buckland.html>.
- Cheetham A. M. (2018). *Landscape into eco art articulations of nature since the '60s*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Chin, M. (t.y.). Cli-mate. Erişim adresi <https://melchin.org/oeuvre/cli-mate/>
- Crutzen P. ve Wacklawek, S. (2014). Atmospheric chemistry and climate in the anthropocene. *Chem Didact Ecol Metrol*, 19 (1-2), 9-28, doi: 10.1515/cdem-2014-0001.
- Deck, K. (2019). Enviro-environmental visualizing climate change through art. (Yüksek Lisans Tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi (UMI no:13900491).
- Denes, A. (1979). Works. Erişim adresi <http://www.agnesdenesstudio.com/works2.html>.
- Denes, A. (1993). Notes on eco-logic: environmental artwork, visual philosophy and global perspective. *Leonardo*. 26 (5), 387-395.
- Diep, S. (2019). Antroposen sanatı bir dövüş sanatıdır: Paul Ardenne'le söyleşi. *e-skop*. <https://www.e-skop.com/skopbulten/antroposen-sanati-bir-dovus-sanatidir-paul-ardennele-soylesi/5450>.
- Fineberg, J. (2014). *1940'tan günümüze sanat varlık stratejileri*. (Simber Atay Eskier, Görel Erinç Yılmaz Çev.) İzmir: Karakalem Kitabevi.
- Haapoja, T. (t.y. a). About. Erişim Adresi <http://www.terikehaapoja.net/about/>
- Haapoja, T. (t.y. b). Artist statements. Erişim Adresi <http://www.terikehaapoja.net/2273-2/> (Erişim Tarihi:27.12.2021).
- Haapoja, T. (t.y. c). Dialogue. Erişim Adresi <http://www.terikehaapoja.net/dialogue/>
- Hedin, G. ve Gremaud, N. A. S. (2018). *Introduction: artistic visions of the anthropocene north climate change and nature in art*. New York: Routledge.
- Hinchcliffe, K. (2017). From land art to social practice: environmental art projects by Helen Mayer Harrison, Bonnie Ora Sherk, Mel Chin, Fritz Haeg, and Fallen Fruit. (Yüksek Lisans Tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi (UMI no: 10801785).
- Mauser, W. (2006). Global change research in the anthropocene: introductory remarks. Ehler E. ve Kraft T. (Eds.), *Earth system science in the anthropocene* (s. 1-3) içinde. Berlin:Springer.
- Maldonado, M. A. (2015). *Environment and society socionatural relations in the anthropocene*. Switzerland: Spring.
- Osborne, P. (2017). Çağdaş ne zaman başladı?. *e-skop*. <https://www.e-skop.com/skopbulten/cagdas-estetik-cagdas-ne-zaman-basladi/3309>

- Ryan, Z. ve Chin, M. (2006). A conversation with Mel Chin. *Log*, 8, 59-68. Erişim adresi <http://www.jstor.org/stable/41765589>.
- Rona Z. ve Beykan M. (1997). *Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi* (3.cilt). İstanbul:Yapı-Endüstri Merkezi.
- Spaid, S. (2002). *Ecovention: current art to transform ecologies*. Cincinnati, Ohio: Seamless Design and Printing.
- Sümer, Ö., Alak A. ve Tekin, A. (2020). Antropojen ve antroposen kavramlarının tarihsel gelişimine yer bilimsel bir bakış. *Türkiye Jeoloji Bülteni*. 63, 1-20, doi: 10.25288/tjb.605167.
- Türe, C. (2014). Küresel iklim değişikliğinin toplumsal algısında görsel sanatların rolü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 6 (6), 224-239, doi: 10.20488/austd.88679.
- Uysal H. F. (2009). *Çağdaş sanat ve ekosistem*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Wallen, R. (2012). Ecological art: a call for visionary intervention in a time of crisis. *Leonardo*, 45 (3), 234-242.
- Weintraub, L. (2012). *To life! Eco art in pursuit of a sustainable planet*. London: University of California Press.
- Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden postmodernizme sanat*. Ankara: Ütopya Yayınları.